

”Vi har alla något att
lära i denna
verksamhet”

SFI PÅ JAMTLI

Rapport över effekter

Våren 2012

En investering för framtiden

Projektet SFI på Jamtli har möjliggjorts med stöd från Östersunds kommun. Nordiskt centrum för kulturarvspedagogik (NCK) har deltagit i utvärdering, rapportering och spridning av projektets resultat. NCK:s medverkan har möjliggjorts genom projektet Kulturarv i rörelse som delfinansieras av Europeiska regionala utvecklingsfonden.

Den här rapporten har sammanställts av Malin Bäckström (Jamtli) och Sara Grut (NCK)

INNEHÅLL

1. BAKGRUND	3
INLEDNING	3
SYFTE OCH MÅL MED PROJEKTET	3
MÅLGRUPP.....	3
2. UPPLÄGG – FYRA DELPROGRAM	5
VISNING - VIKINGATID.....	5
VISNING – FÖRINDUSTRIELL TID.....	6
PRAKTISKT – VIKINGATIDA LEKAR/SPEL.....	8
PRAKTISKT – TUNNBRÖDSBAK.....	8
3. UTVÄRDERING AV PROJEKTET	10
KORT OM GLOS OCH LÄRANDE PÅ MUSEUM	10
EFFEKT MÅL FÖR PROJEKTET	10
PROJEKTETS UTVÄRDERING	12
<i>Elevenkäten</i>	<i>12</i>
<i>Uppföljning av aktiviteterna</i>	<i>15</i>
<i>Fokusgrupper med Jamtlis pedagoger och SFI-lärarna</i>	<i>16</i>
<i>Loggböcker.....</i>	<i>16</i>
4. EFFEKTER AV PROJEKTET	17
KUNSKAP OCH FÖRSTÅELSE.....	17
FÖRMÅGOR OCH FÄRDIGHETER.....	18
ATTITYDER OCH VÄRDERINGAR	18
GLÄDJE, INSPIRATION OCH KREATIVITET.....	19
AKTIVITET, BETEENDE OCH PROGRESSION.....	20
5. AVSLUTNING.....	22
BILAGA 1. – VECKOPLANERING FÖR SFI PÅ JAMTLI.....	23
BILAGA 2 – LOGGBOK 1.....	24
BILAGA 3. – LOGGBOK 2.....	30
BILAGA 4 – ELEVENKÄT.....	32
BILAGA 5 – PRAKTISKA RÅD	33
ATT TÄNKA PÅ VID EN EVENTUELL FORTSÄTTNING AV SFI-VERKSAMHET PÅ JAMTLI	33

1. Bakgrund

Inledning

I Skolverkets kommentar till kursplan för svenskundervisning för invandrare framhålls att denna undervisning vänder sig till personer som sinsemellan är mycket olika med avseende på utbildningsbakgrund, erfarenheter, ålder och så vidare. Av denna anledning måste den undervisning som erbjuds vara flexibel och anpassad efter individernas skiftande behov.¹

Med tanke på den mängd olika lärtilar som kommunerna ska tillgodose inom detta ramverk så finns skäl att pröva och utvärdera samarbetsformer med andra institutioner för lärande. Den här rapporten beskriver ett sådant försök.

På uppdrag av Lärcentrum i Östersund genomförde Jamtli under perioden 15 november till 15 maj ett projekt med verksamhet för elever inom ramen för Svenska för invandrare. Besök på Jamtli för elever genomfördes under perioden 17 januari till 25 april. Därefter genomfördes uppföljningsträffar till och med den 9 maj.

Projektet har finansierats från Lärcentrum med totalt 154 000 kr. Verksamheten på Jamtli har genomförts av tre pedagoger anställda av Jamtli, en man (Mikael Söderström) och två kvinnor (Gunilla Nilsson-Edler, Lena Bengtsson). Alla tre har sedan tidigare god erfarenhet av Jamtlis innehåll, samt av Jamtlis metoder för att levandegöra historia för målgrupper med olika behov. Samordningen på Jamtli har letts av Malin Bäckström och löpande kontaktpersoner på Lärcentrum har varit Maria Berglund och Anna Modén-Johnsson. För utvärdering av verksamheten har projektet fått hjälp av Sara Grut på Nordiskt centrum för kulturarvspedagogik (NCK). NCK:s medverkan har möjliggjorts via projektet Kulturarv i rörelse som finansieras av Europeiska regionala utvecklingsfonden.

Följande rapport redogör för verksamhetens upplägg och genomförande, samt den utvärdering som genomfördes. Rapporten utgör en relativt detaljerad genomgång av projektets alla aspekter. För den som är mindre intresserad av projektets upplägg, aktiviteter och genomförande och framförallt önskar en sammanfattning och en genomgång av projektets huvudsakliga effekter, rekommenderas läsning av delarna 4. - Effekter av projektet och 5. - Avslutning.

Syfte och mål med projektet

Syftet med projektet har varit att med Jamtli och kulturarvet som bas skapa goda förutsättningar för språkutveckling och integrering i samhället för invandrare genom att erbjuda upplevelser av kulturarvet, aktiviteter och samtal. Målet med de på Jamtli förlagda aktiviteterna har varit att stimulera nyfikenhet och skapa situationer där deltagarna överbrygger de olika hinder som finns för att aktivt kunna våga delta i samtal eller berättande. Det sekundära målet har varit att dessa aktiviteter skulle bidra till kunskap kring kultur och kulturarv i vår region samt att låta deltagarna bidra med sina personliga kompetenser till att bevara och utveckla detta.

Målgrupp

De deltagande eleverna från Lärcentrum har varit elever på kursnivå A, B, C och D. Verksamheten har så långt det varit möjligt anpassats efter respektive grupps nivå.²

¹ SKOLFS 2009:2

² På Skolverkets hemsida

<http://www.skolverket.se/polopoly_fs/1.71253!Menu/article/attachment/Oversikt_malen_sfi.pdf> finns en beskrivning av de olika nivåerna.

Varje grupp har delats så att halva gruppen stannat på Lärcentrum medan den andra halvan besökt Jamtli. Det har gett en genomsnittlig gruppstorlek på ca 7-8 personer per tillfälle. Varje grupp har besökt Jamtli fyra gånger med olika aktiviteter varje gång. Totalt har 21 grupper besökt Jamtli, vid sammanlagt 84 tillfällen. Efter besöken på Jamtli genomfördes dessutom 8 uppföljningsträffar med 8 grupper, då i helklass. Det totala antalet elever som berörts av aktiviteterna bör ligga på cirka 150 personer.³

³ För veckoplanering, se bilaga 1.

2. Upplägg – fyra delprogram

De fyra programmen har bestått av dels två visningar i Jamtlis utställningar (Vikingatid och Förindustriell tid), dels två praktiska pass med vikingatida lekar/spel och Tunnbrödsbak. Visningspassen har pågått i två tim inkl fika i Jamtlis café. Platsen för Vikingalekar/spel har varit Jamtlis Banvaksstuga, medan bakningen skett i Jamtlis bakstuga. Dessa praktiska pass har pågått i tre timmar. Varje grupp har gjort sina besök inom samma vecka eller under en två-veckorsperiod. Enstaka gånger har en lärare från Lärcentrum deltagit med gruppen. Ibland har läraren följt med gruppen vid första tillfället för att hjälpa dem att hitta rätt. Samling med gruppen har alltid skett i Jamtlis entré.⁴

Nedan följer beskrivningar av de olika uppläggen så som de planerats och utförts av Jamtlis pedagoger.

Visning - Vikingatid

Bland Jamtlis utställningar finns en utställning som beskriver Jämtland/Härjedalen under vikingatiden. Här finns även Överhogdalsbonaden. Vikingatiden är en tid som fascinerar, oavsett om man är jämte eller inte, vilket bidrog till att just den utställningen valdes.

Mikael Söderström beskriver sitt upplägg såhär:

Deltagarna tas emot i entrén av mig utklädd till viking. Efter ett kort välkomnande påbörjas en visning på cirka 20-35 minuter som tar upp lite om:

- Vikingatid i allmänhet (när levde vikingarna? hur såg samhället ut etc.)
- Runstenar
- Mannen, kvinnan och barnen under vikingatiden (könsroller, hur bodde man etc.)
- Smycken och kläder
- Handeln (föremål från fjärran länder, vart reste man?)
- Överhogdalsbonaden

Under själva visningen förekommer även praktiska inslag som att prova tidsenliga kläder och spinna en tråd manuellt med hjälp av en så kallad slända. Även illustrativa hjälpmedel såsom bilder på ett långhus används för att exempelvis lättare kunna visa på hur vikingarna bodde. Som ett resultat av den väldiga variation när det gäller deltagarnas språkkunskaper och grad av intresse för vikingar, är det i princip omöjligt att kunna skriva ner ett tydligt upplägg av visningen. Istället tänkte jag att det kan vara nyttigt om jag kort skrev ner mina tankar kring att hålla en visning för SFI-elever:

För deltagare på de lägre nivåerna kan man dra ner på ”faktapratet” om de själva inte visar intresse genom att exempelvis ställa frågor. Det på förhand genomtänkta upplägget är i princip bara att lägga åt sidan och istället försöka ”känna av” situationen. Vart ligger deras intresse? Visar deltagarna tendenser att hellre vilja gå runt och titta själva med mig i bakgrunden eller är de i behov av att jag visar dem?

⁴ Jamtlis pedagoger har under terminens gång fört loggbok efter träffarna, dock ej vid varje tillfälle. Se bilaga 2 och 3.

När man guidar grupper med högre språkkunskaper, är det lättare att hålla sig inom ramarna för det upplägg man tänkt ut.

Ingen grupp är den andra lik. Detta är nästan det enda man kan vara säker på.
PRATA LÅNGSAMT och ge deltagarna chansen att ställa frågor.

Försök att få det till ett samtal mellan dig och deltagarna och ställ gärna frågor till dem.

Efter visningen fanns möjligheten att dela upp deltagare på de högsta nivåerna i mindre grupper med 2-3 personer i varje beroende på gruppens storlek. Varje grupp får då ett papper med arbetsuppgifter knutna till karaktärerna "Brunflokvinnan", "Handelsmannen", "Hantverkaren" samt "Jägaren" som går att hitta i vikingautställningen. Första uppgiften för gruppen är att söka rätt på "sin" karaktär och sedan bilda sig en uppfattning om vad den representerar samt försöka svara på några lättare frågor. Arbetsuppgifterna innehåller även diskussionsfrågor som är utformade så att deltagarna ska reflektera kring olika teman som är knutna till respektive karaktär. Dessa arbetsuppgifter är inget måste, utan bara tänkt som underlag till påföljande fika/samtal.

Tanken med detta upplägg är bland annat att deltagarna ska; lära sig reflektera kring hur det var då jämfört med nu; lära sig lite om vikingar i allmänhet samt se de likheter som faktiskt existerar mellan deras egna kulturer och vikingarnas; skapa en vilja att delta i samtal; interagera med sina medmänniskor, vilket i sin tur till exempel kan leda till kunskap om deras klasskamrater.

Visning – Förindustriell tid

I utställningen "Vi byggde landet" visas mannens och kvinnans arbetsliv under förindustriell tid. Här finns många vardagliga företeelser att prata om, samt många föremål att känna igen.

Lena Bengtsson beskriver sitt upplägg så här:

Jag har mött upp eleverna i museets foajé på utsatt tid. Oftast var dock många försenade så vi som var där passade på att ta det lite lugnt, prata med varandra och lära känna varandra lite bättre. På så sätt hade också jag en möjlighet att ta reda på hur mycket svenska de kunde och om det där fanns någon gruppdynamik att arbeta med eller emot.

Redan när jag samlar hela gruppen så försöker jag göra klart för dem att vi främst kommer att prata om "för ungefär 300 år sedan". För de mer avancerade grupperna är det ju lätt att göra förståeligt att det egentligen inte spelar så stor roll om vi pratar 700, 300 eller 150 år sedan. Det mest var ungefär detsamma. Ibland har detta också gått att förmedla till de grupper som inte hunnit så långt i sin svenskundervisning men det har helt och hållet berott på hur gruppen fungerat.

Sedan går vi ner till "Kvinnans värld", där vi låter alla maskiner gå ett varv innan jag stänger av maskineriet så att det går lättare att prata.

Där börjar jag med att försöka visa hur hemmet faktiskt såg ut. – Att vi måste trycka ihop rummet lite, flytta in väggen med sängen och fönstret och att det där kvinnan nu står borde stå ett långt matbord där alla har sina bestämda platser. Från pappan som sitter på kortändan vid fönstret ner till pigan längst ner och barnen som får stå och äta. Att dörren in är där visthusboden nu är och att det faktiskt förmodligen finns fler rum i huset även om alla bara bor och arbetar i det här rummet.

Då ställer jag frågan till gruppen. – Varför bor och arbetar alla bara i det här rummet om det nu finns fler rum i huset? Hela poängen med den diskussionen går förstås ut på att komma in på den

allra mest basala förutsättningen för att kunna leva här uppe: Att klara att uppehålla livet i vårt kalla klimat, och att allt arbete, på grund av våra långa vintrar, är starkt säsongsbetonat.

Arbetet är också helt könsuppdelat, och det som är det ena könets uppgift kan det andra inte ens tänka tanken att göra. Detta skapar, på gott och ont, ett beroende av att leva tillsammans i självhushållningens tid.

Kvinnan har tre huvuduppgifter. Den första är att se till att den mat som finns räcker hela året. Här kommer man också in på diskussionen om var maten kommer ifrån. Kvinnans andra uppgift hör mycket ihop med den första, och det är att ta hand om alla djur utom hästen, som ju är mannens. Kor, getter, får och höns är helt och hållet kvinnans domän. Hennes tredje uppgift är att se till att alla har kläder på kroppen. Här är det väldigt fint att man kan röra vid de olika materialen vi pratar om och många av kvinnorna känner mycket väl igen sländor och kardor. Här är också ett härligt tillfälle då man kan prata om att metoden att spinna med slända finns i precis hela världen. Vi pratar också om att man inte slänger något utan använder allt som bara går. Då tittar vi på väggen med alla olika material och känner på det som är tillverkat av hundhår, människohår och kosvanstapel.

Här är det nu läge att ställa frågan. – Var är då mannen? Det är en fråga som ofta kan leda till lite uppsluppna och skämtsamma situationer som faktiskt kan knyta eleverna samman lite. Även om de naturligtvis vet att han är ute och arbetar så är det inte helt ovanligt att svar som ”Han ligger och latar sig” kommer fram. Men nu är det dags att gå genom den mörka gången till ”Mannens värld”.

Här börjar vi med att titta på den fina tavlan med alla månaderna. Jag pekar ut huset där de bor, åkrar, skog och fjäll. Och undrar vad som finns på andra sidan fjällen? Detta är något som är svårt för eleverna och det verkar verkligen gå upp ett ljus när jag talar om att där är Norge.

Så räknar vi upp alla månaderna och drar i snörena för att titta vad mannen har för uppgift vid just den tidpunkten på året. Detta sätter verkligen perspektiv på hur svårt det är att leva i det här klimatet. De korta månader sommaren är här arbetar man i stort sett dygnet runt för att sedan spendera den långa vintern i ett helt annat tempo.

Vi pratar lite om mannens alla sysslor och att alla (män och kvinnor) som levde här förr var tvungna att vara tusenkonstnärer. Beroende på vilken nivå gruppen ligger på kan vi också komma in på skolgång, läskunnighet och katekesen. Allra oftast låg dock detta lite för långt utanför deras språkliga nivå.

Om vi sedan hinner och orkar så gör vi ett kort stopp hos forbonden där vi pratar om resande och om hur vi fått tag på sådant vi i våra självhushåll inte själva kunnat ordna.

Nu har det gått ungefär en timme och det är dags för fika. Vi har gått tillsammans ner till Nyvik där vi ställt fram fika och suttit och pratat om vad som än dykt upp. Ofta blir det att man pratar om familjen, var man kommer ifrån och hur länge man har varit i Sverige osv. Den sortens diskussioner blir ofta värdefulla för att eleverna inte tidigare satt sig ned och bara pratat med varandra. Ofta märker vi till exempel att de börjar hjälpa varandra med språket.

Under själva promenaden till Nyvik har jag passat på att prata om Jamtli och om vad man kan göra hos oss under andra tider av året.

Praktiskt – Vikingatida lekar/spel

Lekar och spel är universellt. Det är också något som oftast återfinns i liknande former världen över. Här har tanken varit att samlas runt något roligt och lustfyllt, samtidigt som man provar på ett praktiskt hantverk.

Mikael Söderberg beskriver sitt upplägg så här:

De ovan nämnda tankarna kring visningsupplägget, genomsyrar även givetvis den andra delen av vikingatemat, nämligen hantverkspasset. Hantverkspasset är enligt min mening mer okomplicerat och avslappnat. Deltagarna och jag har redan hunnit träffats (med vissa undantag då det i bland dykt upp nya deltagare) och blivit mer ”bekväma” med varandra. Detta har blivit tydligt vid ett flertal tillfällen, då deltagare som under visningstillfället hållit sig för sig själva ”tinat upp” och varit mer delaktiga. Vad gäller upplägget i sig finns det inte mycket att skriva om (det nämns även nedan i loggboken) förutom att deltagarna ska göra en vikingatida pung av valfritt material (läder eller ull). Istället gör jag som ovan i avsnittet som behandlar visningsupplägget och skriver ner några tips:

Förberedelse är nyckeln! Det sparar tid och raderar i princip möjligheten att stress uppstår för att hinna klart. Exempel på detta kan vara att ha färdigklippta fyrkanter av materialet tillhands tillsammans med färdiga mallar av själva pungen.

Ha en whiteboard eller ett stort blädderblock till hands – deltagarna har ofta frågor och dessa gör det möjligt för dig att skriva upp ord de undrar över.

Praktiskt – Tunnbrödsbak

Bröd bakas i de flesta kulturer och är så vardagligt och allmänt, nu som förr, att det ger direkt samhörighet både mellan deltagarna, samt mellan gruppen och ledarna.

Gunilla Nilsson Edler beskriver en dag i Bakstugan så här:

Kl 7.30 är jag i bakstugan och tänder direkt i spisen. Därefter gör jag den första degen, av ca 1,3 liter vätska, så att den hinner jäsa. Till denna deg använder jag alla tre mjölsorterna, vete, råg och korn. Jag förbereder med att plocka fram förkläden och hucklen. Läger fram kryddor, mjöl och andra ingredienser på ett sätt som fungerar när vi skall visa dem för deltagarna.

Kl 8.30 – tel samtal med Lena för att stämma av inför dagens grupper.

Kl 9 kommer några deltagare direkt till bakstugan.

Lena är vid klockstapeln och samlar ihop deltagarna.

Kl 9.15 kommer Lena med resterande. Det kan även komma eftersläntrare.

Först får de sätta på sig förkläden och skriva sina namn på klisterlappar som sätts fram på förklädet. Därefter handtvätt. Vi visar hårt tunnbröd som de får smaka. Sedan visar vi ingredienserna

och de får smaka på och bekanta sig med mjölsorterna och kryddorna.

Kl 9.40 börjar vi baka. Jag tar upp degen, knådar och skär upp och alla hjälps åt att forma ämnena. Vi gör små ännen och det blir ca 30 st. Vi visar verktygen och berättar vad de heter, kavel, spjolk/pinne, sopa, kruskavel osv. Så visar jag hur man kavlar och gräddar en första kaka. Därefter hjälper vi var och en med den första kakan. Men några är snabba och vill göra allt själva. Några kan redan kavla, men tunnbröd är inte enkelt första gången man provar.

Vid gräddning av den första kakan hjälper jag var och en att lägga in den på hällen och visar hur man snurrar och hanterar den för att gräddningen skall bli jämn. Hela tiden hjälper Lena och jag dem för att bemästra kavlingen och gräddningen. Ibland hinner vi också kavla någon kaka. Men beroende på antalet så kan det bli lite trångt kring bakkbordet. Hela tiden försöker vi småprata med alla deltagarna så att var och en blir sedd och uppmärksam. Vi brukar också sjunga typiskt svenska sånger och många gånger sjunger deltagarna på sina resp språk. Vi har hört sånger från många länder och det ger en härlig stämning i bakstugan. Vi förmedlar också talespråk som har med bröd att göra. Som att bränt bröd ger vackra barn, eller vacker sångröst.

Kl 10.15 tar jag eller Lena med ett par deltagare till köket för att sätta nästa deg och göra i ordning fika. Den andre är kvar i bakstugan och ser till att det flyter på. När alla ännen är bakade så rengörs verktygen och bakkbordet skrapas och mjölet siktas. Detta för att det skall bli lättare att komma igång med nästa deg.

Kl 10.30 samlas vi i köket och fikar. Kaffe, te, tunnbröd, smör och ost står på bordet. Vi pratar om sädesslagen, köksredskap, blommorna i fönstret mm. Ofta får var och en berätta om de har familj, var de bor, vilken adress osv. Detta för att vi har märkt att de ofta inte känner varandra inom gruppen. Det brukar bli en intensiv fikarast på ca 30 minuter.

Kl 11 är det dags att ta itu med nästa bak. Denna deg är gjord med vete och råg och blir lättkavlad. Det är tänkt att bli mjukt bröd, men det är svårt att få till det. Så de flesta kakorna blir tunna och hårda, fast de smakar ju lite annorlunda. Nu går kavlingen som en dans för de flesta. Dels för att den degen är mer lätthanterlig och dels för att de redan har kavlat ca 5 kakor var av första degen. Lena eller jag lägger bröd i påsar så att var och en får med sig. Vi skiljer de två sorterna åt, även om de ser ganska lika ut.

Kl 11.40 brukar det vara färdigbakat och då rengörs verktyg, skrapas bord, siktas mjölet igen.

Kl 11.50 brukar vi gå ut, alla tillsammans. Sekunda bröd tas med och vi går till hästarna, bockarna, in i lagårn till korna och hönsen, kanske till kaninerna och lammen i Milkolandsstallet. Några deltagare ryggar för djuren och dofterna, medan andra är mycket intresserade av dem och berättar om sina erfarenheter av djur.

Kl 12 är det dags att skiljas åt. Vi får ofta spontana kramar och tack från deltagarna. De tycker om att få bröd med sig hem.

Lunch i bakstugan för Lena och mig. Samt utvärdering och planering inför nästa grupp.

Kl 12.45 går Lena till klockstapeln för att hämta nästa grupp och jag förbereder i bakstugan. Så passerar eftermiddagen på liknande vis som förmiddagen.

Kl 16 är gruppen på väg hem och vi städar undan i bakstugan.

3. Utvärdering av projektet

I projektet har Jamtli, tillsammans med Nordiskt centrum för kulturarvspedagogik (NCK) testat ett nytt verktyg för planering, genomförande och utvärdering av lärandeprocesser. Verktöget i fråga heter Generic Learning Outcomes (GLOs) och är ett utvecklingsverktyg som är särskilt framtaget för att användas inom den brittiska kulturarvssektorn. En allmänt vedertagen svensk översättning av GLOs saknas för närvarande. Ibland talar man om allmänna effektmål men vi använder i denna rapport framförallt begreppet effekter för att beskriva resultaten. För det som kanske är mest utmärkande för det verktyg vi använt, är att fokus ligger på effektmål snarare än på aktivitetsmål. I projektredovisning är det mycket vanligt att målen framförallt redovisas i termer av aktiviteter – hur många deltog, hur många möten genomfördes osv. Sådana mål redovisas även här, men vi är inte i första hand inriktade på att beskriva aktiviteterna i sig utan vill, på olika sätt, försöka visa vilken skillnad vi faktiskt åstadkom genom dessa. Skillnad handlar då inte bara om skillnader för målgruppen som i det här fallet utgörs av SFI-eleverna utan även för andra som deltagit i projektet. Här har vi, förutom eleverna, valt att titta närmare på vad Jamtlis pedagoger lärt sig av att arbeta i projektet, men det hade också varit möjligt att inkludera SFI-lärarna mer i undersökningen. När man arbetar med GLOs ses lärandet som en process där alla inblandade deltar.

Upplägget av SFI på Jamtli har i sin helhet inte planerats med hjälp av GLOs. Under projektens gång har NCK:s medarbetare och Jamtlis samordnare fått vidareutbildning i GLO vilket lett till nya insikter och överväganden. Verktöget har alltså inte tillämpats på projektet helt konsekvent. Samtidigt har projektet gett NCK och Jamtli en chans att testa nyvunna kunskaper och att lära sig av de problem som uppstått längs vägen. Att lära av misstagen och med utgångspunkt i dem fatta bättre beslut för framtiden är också det ett centralt element för det här verktyget

Kort om GLOs och lärande på museum

Som tidigare nämnts ligger fokus, när man arbetar med GLOs, på effekterna av lärande, i det här fallet på lärande på museum. Vad är det då man lär sig på museum? En generellt spridd uppfattning är att museum bidrar med kunskap om det förflutna. Denna uppfattning är förvisso helt korrekt men den gör inte museernas potential som institutioner för lärande rättvisa. När GLOs utvecklades av University of Leicester i början av 2000-talet kom man fram till att lärande på museum, arkiv och bibliotek kan ha effekt på individen inom de områden som modellen visar. Så förutom effekten kunskap och förståelse kan man med hjälp av detta verktyg också fånga lärande som inbegriper utvecklingen av färdigheter, attityder, värderingar, beteenden men även förutsättningar för en fördjupad lärandeprocess så som glädje, kreativitet och inspiration.

Effektmål för projektet

Projektets fyra aktiviteter planerades innan effektmålen formulerades. Idealt sett ska effektmålen alltid utvecklas först men då detta inte varit möjligt har vi helt enkelt fått göra det bästa av situationen och arbeta med verktyget utifrån de förutsättningar vi haft och så långt det varit möjligt.

Effektmål för lärandet, dels för SFI-eleverna men också för den personal på Jamtli som skulle leda de fyra olika aktiviteterna planerades således ett par veckor innan projektet satte igång. Nedanstående tabeller beskriver de olika effektmål för lärande som, av NCK och Jamtli gemensamt, sattes upp för SFI-verksamheten.

Effektmål (GLOs)	SFI på Jamtli (för deltagarna)
Kunskap och förståelse	Ökad lokalkännedom – kulturhistoriskt + geografiskt Hur museer fungerar
Förmågor och färdigheter	Kommunikationsförmåga Veta hur man gör något (t ex tunnbrödsbak) Social kompetens
Attityder och värderingar	Ökad självkänsla och förtroende Ökad motivation Förändrad attityd till en främmande kultur
Glädje, inspiration och kreativitet	Att lära sig ngt på ett roligt sätt Att tänka nytt och bli överraskad
Aktivitet, beteende och progression	Att känna sig mer hemma på museet och i förlängningen i det nya samhället

Effektmål (GLOs)	SFI på Jamtli (för Jamtlis pedagoger)
Kunskap och förståelse	Ökad förståelse för gruppens behov Ökad kunskap om olika kulturer och relationerna dem emellan Hur SFI-verksamhet är uppbyggd
Förmågor och färdigheter	Förmåga att möta mångkulturella grupper Veta hur man gör något Social kompetens
Attityder och värderingar	Uppfattningar om/attityder kring människor med olika bakgrund Ökad förmåga till tolerans
Glädje, inspiration och kreativitet	Inspiration genom nya möten
Aktivitet, beteende och progression	Bättre rustade för att möta människor från olika kulturer i framtida sammanhang

Som framgår av målen så är tanken med att använda museet för SFI-verksamhet inte enbart att utveckla den språkliga förståelsen och kommunikationsförmågan. En ny miljö skapar andra förutsättningar för lärande än de som erbjuds av klassrummet. Mindre grupper ger eleverna möjligheter att interagera med varandra och med personalen på Jamtli. Museet kan bjuda på såväl överraskningar som ny inspiration, glädje och fördjupad kunskap om det nya landet.

Projektets utvärdering

Utvärdering med i stort sett alla som varit involverade i projektet har skett med olika metoder och i olika faser av projektperioden. Verksamheten har också kunnat anpassas successivt av de inblandade på Jamtli. Praktiska saker har rättats till och pedagogerna har utbytt erfarenheter av vad som fungerat och inte. Den som mött gruppen vid första tillfället har kunnat ge information om deltagarnas språknivå och var de kommer ifrån. På så sätt har pedagogerna kunnat förbereda sig inför kommande träffar med samma grupp.

Nedan redovisas metoder och tillvägagångssätt, men först några ord om vilken syn på utvärdering som väglett projektet. När projekt eller program utvärderas är det vanligt att metoden väljs först, innan man överhuvudtaget vet vad man ska fråga. När man arbetar med GLOs utgår man alltid från målen. Utvärdering står för ett reflekterande förhållningssätt som ska genomsyra projektet under hela dess livslängd och är inget som endast görs i slutet av ett projekt för att ta reda på vad som var bra och vad som var dåligt. Val av utvärderingsmetod kommer i sista hand, när man vet vad och vem man ska fråga. Utvärdering handlar också om att lära av misstag för att kunna fatta kloka beslut för framtiden.

De utvärderingsmetoder som använts omfattar enkäter med uppföljande samtal, loggböcker och fokusgrupper. Allra först kommer här resultaten av enkäten att redovisas och diskuteras.

Elevenkäten

Enkäter är en vanlig utvärderingsform men den passar inte alla frågeställningar och målgrupper. I ett tidigt skede av projektet togs beslut om att genomföra en enkät bland SFI-eleverna.⁵ Enkäterna fylldes i av eleverna under eller efter varje aktivitet (i vissa fall har två aktiviteter utvärderats på en och samma gång). Uppföljning av enkäten skedde i form av träffar där Jamtlis pedagoger besökte sammanlagt åtta SFI-klasser. Fokusgrupper med projektsamordnare, utvärderare, pedagoger och SFI-lärare har också genomförts.

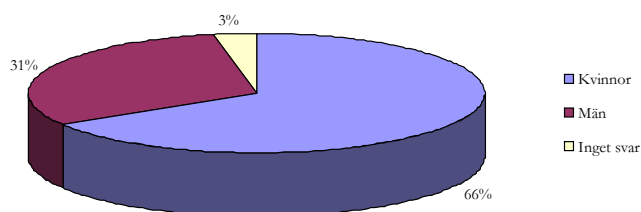
Innan resultatet av enkäten redovisas finns anledning att lyfta ett par av de källkritiska problem som den här utvärderingsformen medför och då särskilt med hänsyn till den aktuella målgruppen. För det första kan det förväntas att viljan att vara till lags, det vill säga, att svara så positivt som möjligt på enkäten, är större i den här gruppen än i andra grupper. Detta skulle kunna bero dels på att man är ovan vid utvärderingsformen, dels på att man har erfarenheter från regimer där man inte fritt kan uttrycka sina åsikter. För det andra utgör självfallet språket ett hinder. Även om enkäten formulerades på enklast möjliga sätt utifrån de mål som satts upp för projektet så var den, enligt Jamtlis pedagoger, ändå alltför avancerad för personer som just börjat lära sig svenska. Detta har ofta lett till att grupperna på nivå A inte genomfört enkäten.

⁵ Se bilaga 4

En annan komplicerande faktor är det faktum att samma personer har deltagit i aktiviteter vid flera tillfällen, som allra mest fyra gånger. Men eftersom enkäten besvarats anonymt kan vi inte med säkerhet säga hur många personer som svarat på den – kanske har endast de som varit mest positiva till det första besöket återkommit en andra, tredje eller fjärde gång. Om detta vet vi tyvärr ingenting. Totalt har 219 enkätsvar samlats in och dessa kommer på grund av svårigheterna att säga något om hur många som faktiskt deltagit, att redovisas i procent.

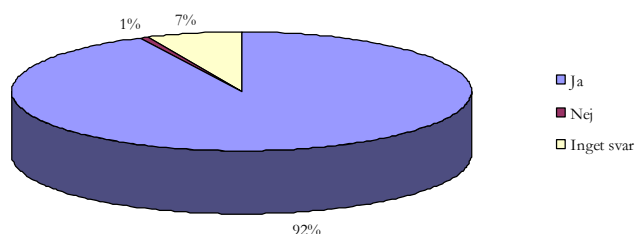
Av de SFI-elever som deltagit i projektet är 66 procent kvinnor. Detta är något fler än i de undersökningar av SFI-deltagare nationellt sett som genomförts under de senaste åren (se till exempel SCB:s undersökning *Deltagare i svenskundervisning för invandrare* från 2009 där andelen kvinnor var 60 procent). Bland det totala antalet deltagare, är det mindre än 20 procent som är under 25 år. Detta följer också den nationella statistiken relativt väl.

Andelen kvinnor respektive män som deltog i SFI-verksamhet på Jamtli våren 2012

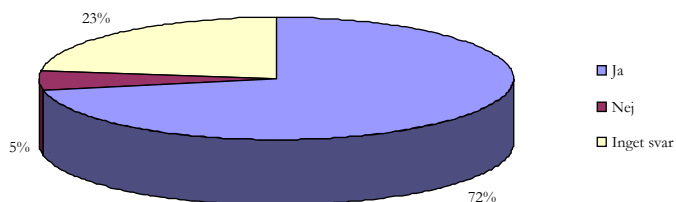
För att fånga vilka effekter aktiviteterna haft så har såväl ja och nej respektive mer öppna frågor använts. Som framgår av diagrammet till höger så menar 92 procent att det lärt sig något nytt. Till frågan hör också en uppmaning: ”Skriv gärna vad du lärt dig”. De allra flesta har inte besvarat denna fråga och de som svarat gör ofta direkta referenser till aktiviteten – till exempel att baka tunnbröd. Men här finns också intressanta kommentarer som särskilt bör nämnas. En kvinna skriver till exempel att hon upptäckt likheter med mayakulturen. En annan kvinna drar utifrån visningen av vikingautställningen slutsatsen att kvinnan är chefen i huset ”vilken (sic!) är bra”. För en tredje kvinna har vikingautställningen inneburit reflektion kring livet ”svårigheter” och ”livet”. En man har fått ny kunskap om hur Sverige kristnades och skriver att han lärt sig att den första missionären kom från Tyskland för att konvertera människor till kristendomen. En annan man skriver rätt och slätt att han lärt sig om svensk kultur.

Svar på frågan - har du lärt dig något nytt idag?

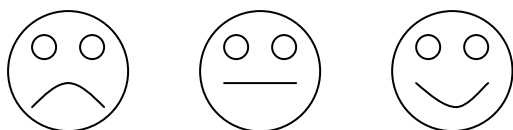
Frågan ”Blev du extra intresserad av något?”, syftade dels till att undersöka om aktiviteterna var väl avvägda eller om tyngdpunkten borde ha lagts vid något annat som förbisetts i planeringen, dels till förståelse kring

Svar på frågan - Blev du extra intresserad av något?

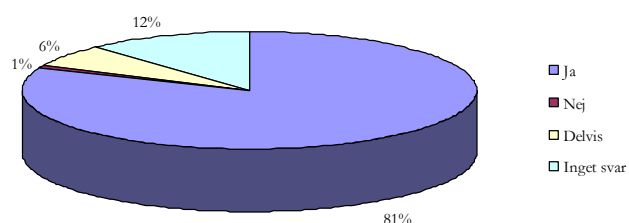
vad det är som ”triggar” denna målgrupp, vad väcker ökad nyfikenhet etc. Även till denna fråga fanns chans att utveckla svaren och förtydliga vad som var intressant. Det stora flertalet svarade inte på följdfrågan men det finns anledning att lyfta fram svaren hos några som ändå gjorde det. En person skriver att han bara har fått lära sig om ”traditionella saker” men skulle vilja veta mer om det moderna. En kvinna skriver att hon lärt sig om andra länder, om kultur och mat medan en annan anser att det mest intressanta var att spela kvarnspel, att fika och att prata. Även andra lyfter den sociala samvaron som positiv: ”historia av Sverige och det är bra när vi umgås med svenskar på Jamtli” lyder till exempel ett svar. Bland andra saker som nämns av deltagarna märks ”hantverket”, ”gamla smycken”, ”gamla kläder” och ”Jämtlands historia”.

I diagram fem redovisas svaret på frågan om vad deltagarna tyckte om dagens aktivitet. För att underlätta för deltagarna användes följande piktogram.

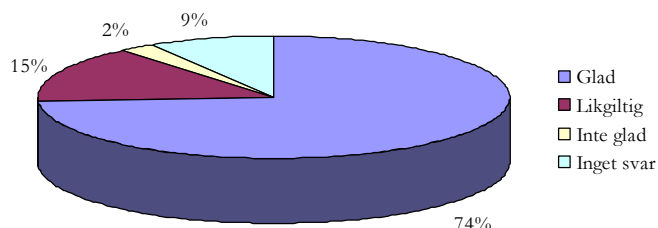
De allra flesta, 88 procent, tycks ha uppskattat aktiviteterna. Frågan följdes upp av påståendet: jag förstod vad läraren berättade. Tanken med denna fråga var att få en uppfattning om deltagarna, utifrån språklig förståelse och färdighet kunde tillgodo-göra sig innehållet. Här fanns tre svarsalternativen, ja, nej och delvis. Av svaren framgår att de allra flesta kunde förstå det som berättades.

Svar på påståendet - Jag förstod vad läraren berättade

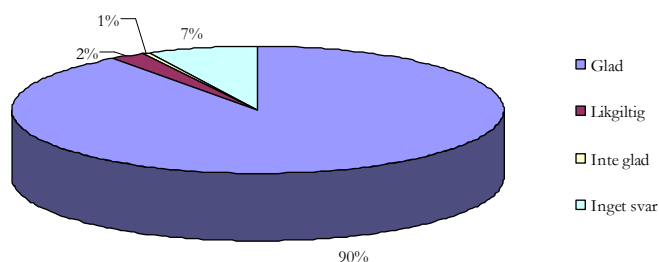
Huruvida SFI på Jamtli mer långsiktigt bidrar till en positiv språkutveckling för deltagarna är en fråga som en enkät naturligtvis inte besvarar. Samtidigt kändes det naturligt att med hjälp av enkäten ändå på något sätt försöka täcka in denna aspekt. 90 procent svarar jakande på påståendet att de har lärt sig nya ord, vilket för upplägg av framtida aktiviteter ger en fingervisning om att nivån varit den rätta.

Svar på påståendet - Innan jag kom till museet kände jag mig

Ett viktigt syfte med att förlägga SFI-undervisning till Jamtli är att eleverna ska få lära sig något nytt på ett annorlunda sätt. Aktiviteterna ska vara inspirerande, överraskande och lustfyllda och vi vet att glädje, inspiration och kreativitet kan underlätta inlärningsprocessen. Blev då eleverna glada av att komma till Jamtli? För att få svar på

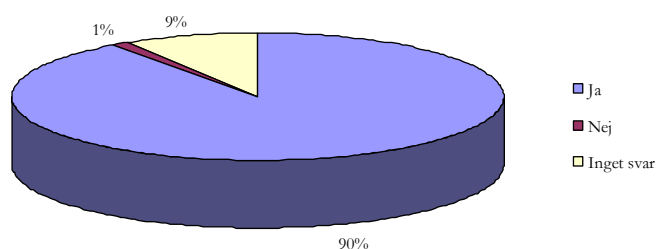
Svar på påståendet - Nu känner jag mig

denna fråga användes det pikogram som redovisades ovan och eleverna fick sätta ett kryss eller en ring för att markera hur de kände sig före respektive efter besöket. Vissa av eleverna uppger att aktiviteten inneburit att de känner sig gladare men de allra flesta var vid god sinnesstämning redan när de kom till museet.

Alla ska känna sig välkomna på Jamtli. Genom att erbjuda aktiviteter inom ramen för SFI är förhoppningen att eleverna ska uppleva att denna institution i samhället också tillhör dem och känna sig fria att besöka museet på sin fritid. För att få en indikation på om denna effekt uppnåtts ställdes frågan om eleverna ville komma till museet på sin fritid. Som framgår av diagrammet till höger svarade 90 procent att de ville det.

Svar på påståendet - Jag vill komma tillbaka till Jamtli på min fritid

Uppföljning av aktiviteterna

Mot bakgrund av de problem av källkritisk karaktär som det innebär att genomföra en enkät riktad mot denna målgrupp så beslutades på ett tidigt stadium att Jamtlis pedagoger skulle följa upp aktiviteterna med besök på Lärcentrum. Vid dessa uppföljande besök fick Jamtlis pedagoger återse eleverna i helklass. Mötena hade en utvärderande karaktär. Delar av upplevelserna på Jamtli repeterades, vilket gav en fingervisning om vad deltagarna lärt sig, vilka ord som följt med tillbaka, samt vad man mest minns av besöket. De historiska kläderna fick följa med även då, vilket bidrog till igenkänning och att minnet aktiverades. Det gavs dessutom tillfälle att fråga deltagarna direkt om vad de mest hade uppskattat vid besöken, samt vad de skulle vilja uppleva ytterligare på Jamtli.

Bland det som deltagarna framförde som mest positivt vid besöken var:

- Baka bröd
- Titta på djuren
- Se gamla hus
- Spela spelet
- Kläder
- Gamla bokstäver (runor)

Det man dessutom ville prova på var:

- Vara turist
- Lära historia
- Om samer
- Djuren
- Köra häst
- Mjölka ko

- Prova kläder
- Hugga ved
- Barnverksamhet /tidsresa

Uppföljningarna har varit väldigt givande för pedagogerna på Jamtli som bekräftelse på besöken. Allra bäst hade dock varit om uppföljningen hade legat i direkt anslutning till Jamtlibesöken. För de första grupperna hann det gå cirka tre månader innan uppföljningen genomfördes.

Fokusgrupper med Jamtlis pedagoger och SFI-lärarna

När cirka en månad av projektet återstod träffades projektets samordnare, NCK:s utvärderare och Jamtlis pedagoger för en gemensam reflektion kring de effekter av lärande som uppnåts genom programmet. Med effekter av lärande avses här, som tidigare nämnts, såväl SFI-elevernas lärande som lärandet hos Jamtlis pedagoger. Ett liknande möte hölls också på Lärcentrum precis i slutfasen av projektet. Vid denna fokusgrupp deltog, förutom ovan nämnda personer, även SFI-lärarna. Av de SFI-lärare som deltog hade inte alla själva deltagit i aktiviteterna på Jamtli. Naturligt nog kände de lärare som deltagit i aktiviteterna ett större engagemang för projektet än de som inte haft möjlighet att delta. De lärare som hade deltagit hade också integrerat projektets teman i den fortsatta klassrumsundervisningen till exempel i form av tipspromenader kring de ord som använts under aktiviteterna, eget skrivande och så vidare. Övriga lärare hade inte på samma sätt arbetat vidare med projektets teman. Alla kunde enas om att det i händelse av framtida projekt vore önskvärt om alla SFI-lärare fick möjlighet att delta i aktiviteterna på Jamtli. Olika sätt att lösa detta problem vid en eventuell fortsättning av projektet diskuterades tillsammans med andra utmaningar av mer praktisk karaktär.⁶ Fokusgrupperna hade dock framförallt som syfte att utvärdera effektmålen för lärande som ställts upp för projektet och den utsträckning i vilken de kan sägas ha uppfyllts. I den avslutande delen av denna rapport kommer effekterna, för såväl elever och pedagoger, att redovisas.

Loggböcker

För att kunna följa projektets fortskridande över tid så har två av tre pedagoger fört loggbok. Även loggböckerna blir här en del av det material som använts för att utvärdera projektet.⁷

⁶ I bilaga 6 har vi samlat de råd och synpunkter av mer praktisk karaktär som utkristalliserades under projektets gång.

⁷ Se bilagorna 2 och 3.

4. Effekter av projektet

Resultatet av de utvärderingar som genomförts kommer nu att sammanfattas med utgångspunkt i de effektmål som satts upp för projektet. Här redovisas elevernas och pedagogernas lärande var för sig även om man kan konstatera att det inte alltid är helt enkelt att säga var elevernas lärande slutar och var pedagogernas tar vid - allt sker i samspel.

I denna sammanställning vävs alltså resultaten från de olika utvärderingsformerna samman. För att kunna skilja de två pedagoggrupperna som medverkat i projektet, från varandra, så används begreppen Lärcentrums lärare eller SFI-lärarna respektive Jamtlis pedagoger. De eventuella effekter som projektet haft på lärandet hos SFI-lärarna har inte utvärderats.

Kunskap och förståelse

Elever:

Kunskap och förståelse	Ökad lokalkännedom – kulturhistoriskt + geografiskt Hur museer fungerar
------------------------	--

För eleverna har projektet inneburit en ökad lokalkännedom. Jamtlis pedagoger upplever att cirka fyra av tio elever kände till var museet låg när projektet startade. Av enkätsvaren att döma verkar det också som om att de allra flesta kände sig hemma och välkomna på museet. Huruvida projektet även bidragit till att öka kunskapen om museets roll i lokalsamhället är oklart. Jamtlis pedagoger menar att grupperna har tagit till sig kunskapen att det är den lokala historien som visas, däremot har det nog varit mindre tydligt för grupperna varför de är på ett museum. Av enkätsvaren framgår också att flertalet av deltagarna har fått ny kunskap om och särskilt intresserat sig för till exempel lokalhistoriska fakta men också fått ny förståelse om andra kulturer utifrån de gemensamma diskussionerna.

Pedagoger:

Kunskap och förståelse	Ökad förståelse för gruppens behov Ökad kunskap om olika kulturer och relationerna dem emellan Hur SFI-verksamhet är uppbyggd
------------------------	---

Att projektet för pedagogerna bidragit till kunskap om olika kulturer och relationerna dem emellan framgår tydligt av diskussionen och aspekter som ökad människo- och självkännedom nämns frekvent under utvärderingen. Inte minst har pedagogerna lärt sig mycket om hur svenskar och Sverige uppfattas.

Förståelsen för gruppens behov har definitivt ökat liksom kunskapen om hur SFI-verksamhet är uppbyggd. Bland den grupp om tre personer som hållit i aktiviteterna på Jamtli fanns, när projektet startade, skiftande erfarenheter från arbete med liknande målgrupper. Alla hade sedan tidigare erfarenhet av publik verksamhet från museet och var vana att möta grupper men endast en av dem sade sig ha någon vidare erfarenhet av att möta grupper liknande dem som deltagit i projektet. På samma sätt förhåller det sig med förkunskaper beträffande SFI, hur SFI-undervisning bedrivs och vilka som deltar. Medan någon på förhand kände sig väl förtrogen med hur SFI fungerade, upplevde de andra två att de saknade kunskaper inom detta område. För dessa två personer blev mötet med de nybörjargrupperna en utmaning: man var helt enkelt inte beredd på att den språkliga färdigheten skulle vara så låg och att skillnaderna i språklig färdighet inom grupperna

kunde vara så stora. Kunskapen om SFI har förstärkts successivt men det har också blivit uppenbart för Jamtlis personal att lärarna på SFI arbetar väldigt olika. Detta har gjort det svårt att veta hur mycket förhandsinformation grupperna fått.

Förmågor och färdigheter

Elever:

Förmågor och färdigheter	Kommunikationsförmåga Veta hur man gör något (t ex tunnbrödsbak) Social kompetens
--------------------------	---

En övervägande majoritet av eleverna framhöll i enkäten att de lärt sig nya ord. SFI-lärarna förstärkte visserligen denna bild men framhöll samtidigt att ökad kommunikationsförmåga är svår att mäta och att en uppföljning av just denna aspekt skulle behöva ske mer direkt i anslutning till aktiviteten. Ibland var det också vara svårt för läraren att veta vad som hänt på Jamtli varför en mer utförlig dokumentation att ta med tillbaka till klassrummet hade varit önskvärd. En på förhand given ordlista som knyter an till varje moment hade varit önskvärd. Jamtlis pedagoger har upplevt att i synnerhet de praktiska momenten sätter igång en vilja att kommunicera även om detta inte gäller för alla elever.

Utvecklingen av andra färdigheter så som bak och hantverk har fått stort utrymme i projektet och flera av deltagarna bekräftar via enkäten att de lärt sig utföra praktiska moment. Ibland har dock färdighetsträningen legat på en helt annan nivå än den förväntade. I projektet har till exempel funnits deltagare som aldrig gått över nylagd is eller aldrig hållit i en sax.

Men, den färdighet som både Jamtlis pedagoger och Lärcentrums lärare framhåller som den stora vitsen med projektet är den sociala färdighetsträningen. Projektet utvecklar den sociala kompetensen. I enkäten framhålls som positivt möjligheten att få fika, prata och umgås med Jamtlis pedagoger. De praktiska momenten öppnar också upp för dem som inte pratar så bra att få en plats i gruppen och lärarna från Lärcentrum upplever att personer och grupper ”funnit varandra” efter besöken på Jamtli.

Pedagoger:

Förmågor och färdigheter	Förmåga att möta mångkulturella grupper Veta hur man gör något Social kompetens
--------------------------	---

Jamtli pedagoger upplever att de blivit bättre på att improvisera och anpassa sig till att det inte blir helt som man planerat, tider förskjuts och personer dyker upp på andra tider än förväntat osv. Även bland pedagogerna har den sociala kompetensen ökat. De har blivit bättre på bemötande och en av pedagogerna konstaterar att: ”jag har lärt mig att ta människor på ett sätt som jag inte visste att jag kunde”. Såväl Jamtlis pedagoger som SFI-lärarna återkommer till det värdefulla i att människor får visa sina färdigheter på de sätt som de kunnat göra i projektet. Här har Jamtlis pedagoger också fått ta del av andras färdigheter och de understryker att det är viktigt att de som arbetar i programmet inte blir ”lärare” i sedvanlig bemärkelse utan att man arbetar för jämlikhet i relationen, eller så som en pedagog uttrycker det: ”vi har alla något att lära i denna verksamhet”.

Attityder och värderingar

Elever:

Attityder och värderingar	Ökad självkänsla och förtroende Ökad motivation Förändrad attityd till en främmande kultur
---------------------------	--

Effekter som ökad självkänsla och självförtroende har varit svåra att fånga i dialog med eleverna. SFI-lärarna har i många fall följt eleverna under en längre tid och har därför lättare att ta ställning till om det uppnåtts någon effekt på detta område. På frågan om självkänsla och självförtroende påverkats, svarar en av lärarna att alla gemensamma upplevelser gör att man växer i gruppen. På Jamtli har man fått chans att visa saker som man inte får utrymme att visa i klassrummet. När man får visa vem man är blir man också någon. SFI-lärarna upplever att eleverna känt igen sig i det som fått ta del av på Jamtli. Denna bild bekräftas även av Jamtlis pedagoger. En av SFI-lärarna framhåller att mycket av det som händer i Sverige ligger långt utanför elevernas vardag men här finns något som flera av dem känner igen sig i. På så vis kommer man också närmare en kultur som på många sätt är främmande. I relation till detta bör också nämnas att det finns elever som visserligen uppskattat att få veta mer om ”det gamla” Sverige och skulle vilja veta mer om det moderna.

Pedagoger:

Attityder och värderingar	Uppfattningar om/attityder kring människor med olika bakgrund Ökad förmåga till tolerans
---------------------------	---

Ett delmål med projektet har varit att påverka pedagogernas attityder och värderingar. Pedagogerna framhåller att alla som kommer bär på sina levnadsöden och att de känner en tacksamhet och glädje över att människor vill berätta sin historia. Dialogen och mötet leder i sig till ökad tolerans och öppenhet och personligt bemötande upplevs som viktigt för att nå fram.

Genom att se Sverige och svenskar med andras ögon har pedagogerna också fått konfronteras med det som de vanligtvis tar för givet.

Glädje, inspiration och kreativitet

Elever:

Glädje, inspiration och kreativitet	Att lära sig ngt på ett roligt sätt Att tänka nytt och bli överraskad
-------------------------------------	--

Eleverna blir ofta väldigt glada när man gör referenser till deras egen kultur. Överlag upplever Jamtlis pedagoger att projektet gör deltagarna glada – en bild som förstärks om man ser till resultatet av elevenkäten. Pedagogerna är helt eniga om att det som varit mest överraskande för eleverna är det faktum att det i den svenska kulturhistorien finns så mycket som liknar hemlandet. Samtidigt har det varit viktigt att inte framhålla Sverige eller den svenska utvecklingen som normen. Att återkoppla till vår tid har också varit viktigt för pedagogerna. Innehållet i utställningar har också väckt elevernas nyfikenhet på alltifrån Sveriges välfärd till hur de jämtländska årstiderna egentligen hänger ihop.

En av SFI-lärarna berättar om en man som var relativt nyanländ till Östersund. Han blev så inspirerad av att baka att han började baka naanbröd i hemmet. Han visste inte namnen på ingredienserna han använt men fotograferade dem och tog med sig fotona till klassrummet, där han fick hjälp att skriva ned ett recept som han sedan delade med andra elever. En annan kvinna som

deltog i början av projektet var mycket tillbakadragen och bad om lov för allting, gå på toaletten, äta osv. Under senare aktiviteter ökade hennes aktivitet märkbart. Hon vågade sitta tillsammans med de övriga i gruppen och deltog mycket mer aktivt. Den SFI-lärare som deltog beskrev hennes utveckling som "otrolig".

Något som dock kan hämma glädjen och kreativiteten i vissa grupper är om familjemedlemmar deltar i samma grupp. Ett barn kan till exempel agera hämmat om en förälder finns med i gruppen. Bland pedagogerna finns erfarenhet av detta.

Pedagoger:

Glädje, inspiration och kreativitet	Inspiration genom nya möten
-------------------------------------	-----------------------------

De två pedagoger som arbetat tillsammans i bakstugan upplever att samarbetat fungerat mycket bra och att det kan uppstå situationer som ibland känns i de närmaste magiska. När de ser hur vissa elever utvecklas genom att få "göra" så känner de verkligen att den egna insatsen har betydelse.

Pedagogerna tycks vara eniga om att det är mentalt krävande att arbeta med dessa grupper. Samtidigt är det tydligt att de tre pedagogerna från Jamtli alla ser arbetet med SFI som en starkt positiv erfarenhet där de själva fått mycket tillbaka. Samtalen i fokusgruppen och inte minst loggböckerna bekräftar denna bild: "[t]illsammans resonerar vi om föremål, material, verktyg, redskap och tekniker som är lika över hela världen – eller olika!! Varje grupp ger mig en upplevelse!".

Aktivitet, beteende och progression

Elever:

Aktivitet, beteende och progression	Att känna sig mer hemma på museet och i förlängningen i det nya samhället
-------------------------------------	---

Det är svårt att säga i vilken utsträckning projektet, för elevernas del, resulterat i mer varaktiga förändringar när det gäller beteende och aktivitet. En tydlig effekt handlar om utvecklingen av sociala nätverk och trygghet i gruppen. Här kan SFI-lärarna, vilka i utvärderingen stått för det lite mer långsiktiga perspektivet, bekräfta att projektet bidragit till att eleverna börjat "finna varandra". De har delat en gemensam upplevelse som går utanför det som klassrumsundervisningen kan erbjuda. I en grupp där människor känner sig trygga finns bättre förutsättningar att utveckla nya förmågor så som i det här fallet, språkliga.

Enkätsvaren pekar på att nästan alla är intresserade av att komma tillbaka till museet vilket även bekräftas av SFI-lärarna. Efter att ha besökt museet upp till fyra gånger får man åtminstone hoppas att de flesta nu känner att Jamtli också tillhör dem.

Något som varit framgångsrikt i projektet är att flera av aktiviteterna inneburit att man har fått med sig något hem. Det bröd man bakat, den ull/läderpung eller den spelplan man tillverkat. Det har från både SFI-lärare och Jamtlis pedagoger rapporterats om en iver att få visa och dela med sig till andra av det man upplevt.

Pedagoger:

Aktivitet, beteende och progression	Bättre rustade för att möta människor från olika kulturer i framtida sammanhang
--	--

Jamtis pedagoger har genom projektet ökat sin kunskap om människor. De har blivit mer anpassningsbara, toleranta och fått många nya insikter om Sverige och svenskar.

5. Avslutning

De olika aktiviteter som genomförts i projektet SFI på Jamtli har haft som mål att stimulera nyfikenhet och skapa situationer där deltagarna överbrygger de olika hinder som finns för att aktivt kunna våga delta i samtal eller berättande. Aktiviteterna har också syftat till att ge ökad kunskap kring kultur och kulturarv i vår region där deltagarna i dialog bidrar med sina personliga kompetenser till att bevara och utveckla detta.

Elevernas egna röster har varit svårast att komma åt i utvärderingen av projektet. Det har sin orsak i ett olyckligt val av utvärderingsmetod (enkäten) och i hinder av rent språklig karaktär. Men hjälp av andra utvärderingsmetoder och via effektmålsstyrda samtal med Jamtlis och Lärocentrums personal har vi ändå försökt att komma elevernas lärande så nära som möjligt. Samtidigt kan det konstateras att den planerings- och utvärderingsmetod (GLOs) som använts har haft en mycket positiv effekt på såväl samordning och kommunikation som när det gäller själva utvärderingen och testande av olika metoder för denna. Projektsamordnaren och utvärderaren (vilka är de som i realiteten arbetat med GLOs i projektet) delar upplevelsen av ökad nyfikenhet på målgruppen och ökat engagemang inför uppgiften i stort.

När det gäller effekterna av lärandet i SFI på Jamtli är det kanske framförallt ett mål som står ut – det som rör utvecklingen av attityder och värderingar. Genom kombinationen av teoretiska och praktiska moment har aktiviteterna gjort det möjligt för olika individer att ta plats, oberoende av bakgrund. Något som också framhålls mycket tydligt i fokusgrupper och loggböcker är den vikt som lagts vid dialog och social samvaro. Möjligheten att få visa upp en tidigare okänd sida av sig själv men också att få berätta om sig själv och sin kultur stärker självkänsla och självförtroende, vilket är en viktig förutsättning för språklig färdighet och förståelse men också för att stärka känslan av tillhörighet i det nya samhället.

En annan viktig förutsättning för lärande är glädjen och att nästintill alla, såväl elever som pedagoger, lärt sig något nytt på ett roligt, inspirerande och kreativt sätt, framgår tydligt av våra olika utvärderingar. Här finns också flera exempel på hur inspirationen leder till motivation och får effekter inom andra delar av lärandet.

För projektet som helhet har det varit förtjänstfullt att även fokusera på pedagogernas lärande. Inte bara därför att detta sällan görs och för att det därför har lett till nya intressanta insikter om vad som händer i mötet med målgrupper, utan också för att detta är det förhållningssätt som måste vara vägledande i denna typ av projekt. Det handlar inte om en envägskommunikation där eleverna ska lyssna och lära av pedagogen. Vi lär utav varandra, om och genom kulturarv.

Det här projektet har inte lyft fram SFI-lärarnas lärande – för givetvis har det skett ett lärande även där. I nya projekt vore det önskvärt att på ett mycket tydligare sätt än vad som nu varit fallet, engagera dem i projektets olika delar.

I Skolverkets kommentar till kursplan för svenskundervisning står att ”eleven kan nå sina mål genom att studera på olika sätt när det gäller studieform och arbetssätt”.⁸ I det här projektet har vi visat på vilket sätt en kulturarvsinstitution kan ge sitt bidrag till ett lärande som tar individuell hänsyn, som är roligt, inspirerande och bidrar till ökad social sammanhållning.

⁸ SKOLFS 2009:2, s. 2.

Bilaga 1. – Veckoplanering för SFI på Jamtli

SFI Våren 2012

Uppdaterad 20120404

A = Vikingatid Visning (10.00-12.00, 13.00-15.00)

B = Kvinnans värld Visning (10.00-12.00, 13.00-15.00)

C = Vikingatid Praktiskt (9.00-12.00, 13.00-16.00)

D = Kvinnans värld Praktiskt (9.00-12.00, 13.00-16.00)

L = Lena Bengtsson

G = Gunilla N Edler, OBS G i bakstugan är Gynnar-Gunilla

Vecka		Tis	Ons	Tors	Fre
3	Fm	A	C	B L + G	D L + G
	Em	A	C	B L + G	D L + G
4	osv	A	B G	C	D L + G
		A	B G	C	D L + G
5		A	B L	C	D L + G
Möte		A	B L	C	D L + G
6		B L	A	C	D L + G
		B L	A	C	D L + G
7		A	B G	C	D L + G
Möte		A	B G	C	D L + G
8		A	C	B L	D L + G
		A	C	B L	D L + G
9		A	B L	C	D L + G
Möte		A	B L	C	D L + G
10		A L	C L		
11		B G	D L + G		
Möte					
12		A	C		
		A	C		
13		B L	D L + G		
Möte		B L	D L + G		
14		A	C		
		A	C		
15		B G	D L + G		
		B G	D L + G		
16		A	C		10.30 Uppf. L+G
Möte		A	C		13.00 Uppf L+G
17		B L	D L + G	10.30 Uppf. G	
		B L	D L + G	14.45 Uppf. L+G	
18		1 maj	10.30 Uppf. L		
Möte		1 maj	13.00 Uppf. L		
19			10.30 Uppf. L		
			13.00 Uppf. L		
			14.00 Uppf. med lärare, alla deltar		

Bilaga 2 – Loggbok 1.

Loggbok – Mikael Söderström

2.1 Vecka 1 (kalendervecka 3)

Första dagen med de första visningarna i vikingautställningen (17/1) är tillända och jag är trött. Anledningarna till detta är flerfaldiga: 1) samtidigt som det är väldigt roligt och belönande att jobba publikt är det likaså mentalt ansträngande; 2) två visningar efter varandra innebär en lång dag; och 3) så här vid dagens slut har den spänning som fanns som ett resultat av ovissheten av vad som komma skall släppt. I grund och botten gick det bra. De flesta deltagarna var mycket äldre än vad jag förväntat mig (inte för att det gör någon skillnad) och även om jag förberett mig på att deras språkkunskaper var låga kunde jag nog inte ha föreställt mig att de var så skrala (dessa grupper läste på den lägsta nivån och lärarna berättade att språkkapaciteten är bättre hos kommande grupper). Hursomhelst hade jag roligt och det är belönande att se hur deltagarna trivdes och hur de tackade mig. De är ju så härliga och positiva individer! Att jag fick sänka mina ambitioner och helt enkelt anpassa mig spelar ingen roll. Vad som är viktigt att tänka på är att dessa deltagare har helt andra förutsättningar än en annan och för dem var besöket på Jamtli en upplevelse i sig. Man behöver inte förstå varandra språkligt, det finns så många andra sätt att kommunicera.

Den första dagen med det praktiska inslaget (18/1) flöt på bättre än gårdagen. Mycket beroende på att jag tydligt kunde visa på vad som skulle göras. Det var nästan så att den grupp med lägst språkkunskaper var ”lättast” då dessa följde varje steg i tillverkningsprocessen av läder- eller ullpungen väldigt noggrant medan den andra gruppen som pratade lite mer svenska var mer framåt och tog egna initiativ. Detta uppmuntras givetvis, men ibland blev det lite tokigt.

Efter den första veckan har dock några organisatoriska problem uppstått och dessa gäller särskilt dagen med visningar. Två timmar är väldigt kort om man betänker att man inom det tidsspännet ska hinna med: visning, låta deltagarna vandra runt själva i museet, promenad till Nyvik, förbereda fika, fylla i enkät, diska och ställa i ordning för nästa grupp. Lägg därtill att man sällan hinner börja i tid då de flesta tenderar att komma några minuter för sent. Visst, det är första veckan och man ska kanske ge det lite tid för att hinna hitta rutinerna, men även om jag tror att det blir bättre med tiden anser jag fortfarande att vi borde beställa fika och äta det i kaféet de dagar vi har visningar. Vill bara avsluta med att säga att de deltagare jag träffat under denna vecka är härliga och glada individer och om de ser besöket på Jamtli som en upplevelse i sig (något de sagt de gör...) även om de ibland inte förstår vad jag säger är denna vetskap tillräckligt för att jag ska vara nöjd.

2.2 Vecka 2 (kalendervecka 4)

Dagen med visningar (24/1) är över för denna vecka och det är verkligen tvära kast vad gäller deltagarnas språkkunskaper. Gruppen på förmiddagen läste svenska på den högsta nivån (3 D) medan gruppen som följde på eftermiddagen tillhörde nivå 1 B, vilket innebar att man fick anpassa visningen utefter deras förmåga. Med den första gruppen kunde jag föra en dialog och jag märkte att en del hade andra förutsättningar förutom det svenska språket som till exempel tidigare studier och faktiska kunskaper om vikingar. Kanske just på grund av dessa förutsättningar utblev några ”wow-faktorer” som jag hittills stött på med grupper på lägre nivåer. För dem är allt verkligen nytt och enkla saker som att pröva kläder och skriva deras namn i runor tycker de är genuint roligt. Varje gång jag visar handkvarnen börjar de diskutera sinsemellan på respektive

modersmål och säger att de fortfarande använder dessa i deras hemländer. Detta är ju självklart då det är något de kan relatera till i jämförelse med att försöka förstå en man i konstiga kläder (jag) vad människor gjorde uppe i Jämtland för 1000 år sedan... Avslutningsvis en praktisk detalj: på min begäran flyttade vi tisdagsfikat från Nyvik till Jamtli kaféet i då jag upplevde detta som onödigt stressigt att behöva gå ner dit då deltagarna främst är där för att titta på utställningarna. I samtal med en lärare som var med förra veckan och som upplevt båda scenarierna kom det fram att det kändes mer avslappnat med fika i kaféet. Deltagarna kommer ju hursomhelst spendera torsdagen nere i Nyvik under det praktiska inslaget sa hon.

”Hantverksdagen” (26/1) är över och det flyter på bra. Känns som om det är en lyckad idé att ha mycket förberett som till exempel mallar och färdiga läder- samt tyg(ull)bitar. Det är i princip bara att rita och klippa så är det färdigt. Om man ska leta nackdelar så märker jag att vissa deltagare på de högre nivåerna kan tycka att det blir långtråkigt vissa stunder i väntan på exempelvis saxen, men jag anser att det positiva överväger det negativa. Eftersom mycket redan är förberett blir de flesta färdiga inom 1,5 timme vilket ger tid till att fika i lugn och ro och senare även pröva på kvarnspelet. Att skjuta in ytterligare arbetsmoment skulle inte heller ge så mycket. Kvarnspelet var uppskattat av såväl 3 D som 1 B och min känsla är att det uppskattades mer av 1 B gruppen om man ska tro på skratten. Kanske är det så att deras bakgrund och upplevelser gjort att de lärt sig uppskatta det lilla i livet samt att vissa aldrig spelat något sådant spel. En annan detalj är att ullpungen är något besvärligare att göra än läderpungen (svårare att ta hål och märka ut hålen och så vidare) och av denna anledning kommer jag avvakta och se hur åtgången av respektive material gestaltar sig. Tendensen är att de flesta väljer läder och fortsätter det så överväger jag att låta ullen ta slut och då gå över till enbart läder. Det är ännu bara en tanke så vi får se.

2.3 Vecka 3 (kalendervecka 5)

Skillnaden på deltagarna vad gäller språknivån var stor denna dag (vilket är självklart då grupp 1 var 3 D medan den senare var nybörjare). Den första gruppen var sammanlagt 8 stycken och det var enbart unga vuxna. De var glada och spralliga och ville gärna ta kort (något man kan tänka på är att upplysa dem redan från början om vad man får ta kort på och inte och gärna en gång på engelska). De hade varit här olika länge (från 7 mån till nästan 2 år) och det märktes då vissa förstod mer än andra. De uppskattade även när jag förklarade några saker på engelska som var svåra att förstå. Graden av intresse varierade även den och särskilt en ung man från Tjeckien visade sig vara genuint intresserad och hade många frågor efter visningen. Eftermiddagsgruppen bestod av människor som nyligen börjat på SFI. För en ung kvinna från Kina var det hennes andra dag... Det fungerade bra och de hade mer behov av att jag visade dem runt i vikingautställningen (mer än vanligt) istället för att gå runt själva. Hursomhelst verkade de nöjda. Denna gång valde jag bort utvärderingen med intentionen att låta dem fylla i den på torsdag för båda tillfällena.

Torsdagen – det vill säga hantverkspasset – bjöd inte på några större överraskningar då grupperna var desamma från tisdagen. Skillnaden är att idén att göra ett kvarnspele för de deltagare som vill inuti läder- eller ullpungen är svår att förverkliga med grupperna som befinner sig på de lägre nivåerna. Detta betyder dock inte att de inte får spela, utan istället spelar vi tillsammans på större spelplaner som jag förberett plus att jag även brukar skicka reglerna till deras lärare. Vad som är värt att ta upp från denna dag är vad som bestämdes på gårdagens uppföljningsmöte:

- Något jag anser vara bra är att vi bestämde att endast deltagare med högre språkkunskaper behöver fylla i enkäten.
- En annan ändring jag stöder är att flytta passen så att vikingatemat samt kvinnotemat är sammanhängande, det vill säga vikingatemat på tisdag och onsdag medan kvinnotemat körs mellan torsdag och fredag.

I efterhand kan avslöjas att detta inte riktigt gick att genomföra i början på grund av bokningar och svårigheter för Lärcentrum att ändra i deras schema. Men då intensiteten sjönk från och med mars månad ändrades det så att vikinga- och kvinnotemat hölls under två sammanhängande dagar varannan vecka. Mycket bra.

2.4 Vecka 4 (kalendervecka 6)

Signifikativt för denna visningsdag (8/2) var bristen på deltagare i allmänhet och män i synnerhet. Sammanlagt deltog ”bara” åtta stycken ur nivå 2 B varav en var man. Deras tacksamhet och glädje var inte mindre för det och de lyssnade med både ögon och öron. Det är intressant hur vissa deltagare med lägre språkkunskaper ibland har högre vilja att lära sig om vikingar än de med bättre kunskaper i svenska. Denna dag fastnade jag med en kvinna från Nicaragua framför montern som visar offerplatsen under Frösö kyrka och vi – efter mycket kroppsspråk och en kavalkad av ord på en mängd olika språk – hittade vissa likheter mellan hennes kultur och vikingarnas vad gäller offergåvor. Det är så tillfredställande att se när människor uppskattar en sådan enkel sak som att pröva kläder. I övrigt börjar jag få till ett bra upplägg på visningarna där de flesta aspekter i vikingarnas liv tas med, men man får hursomhelst ”känna av” vad som ”är värt” att ta upp. För att förtydliga: ibland är det så att den information jag vill delge kan verka så främmande för en deltagare (som till exempel att försöka förklara vikingarnas religion) att det är bättre att utelämna den för att undvika att göra deltagaren osäker. Börjar även få in rutiner i fråga om inhandling av både material och livsmedel. Efter lite anpassningstid, känns det nu som om upplägget på hantverkspasset har blivit tydligt och välfungerande. Här följer upplägget i punktform:

- Efter en kort presentation av Nyvik och varandra får deltagarna göra läder- eller ullpungen som följs utav städning.
- Därefter fikar vi tillsammans och samtalar om allt möjligt för att sedan gå över till att...
- ... spela kvarnspelet på de stora spelplanerna jag förberett.

Denna dag (9/2) hade antalet deltagarna ökat med två personer till sammanlagt tio stycken. Alla var trevliga och intresserade och uppskattade väldigt mycket när de förstod att pungen (eller väskan som de kallar den) tillhör dem och att de får ta med den hem. Medan eftermiddagens deltagare var mer intresserade av att prata kring allt möjligt, uppskattade förmiddagsgruppen verkligen kvarnspelet och ville veta vart man kan köpa spelbrickorna av trä de använde så att de kunde gå hem och spela med deras respektive familjer – kul att de gillar spelet! Det känns även som om jag hittat rätt aktivitet, det vill säga vikingapung kombinerat med att spela. Och detta därför att det; 1) är lätt att göra och alla kan förstå oavsett språknivå. Om en deltagare inte förstår då jag förklarar, är det bara att titta på när jag demonstrerar och deltagarna lär sig av varandra; 2) upplägget innebär mindre stress och mer tid till samtal och även mer tid till att lära sig spelet och slutligen; 3) efter denna provotid på fyra veckor är det tydligt att majoriteten av deltagare såväl som lärare uppskattar upplägget (annars hade jag givetvis tänkt om...).

2.5 Vecka 5 (kalendervecka 7)

Denna dag (14/2) var lite utav kontrasternas dag. Förmiddagens deltagare var fem till antalet och hade förhållandevis höga språkkunskaper. Där gick det utan problem att ha en mer ”ordningsam” visning med lite struktur. Kanske gick det lättare då alla i gruppen pratade antingen kurdiska eller arabiska. En väldigt pratglad herre kunde även prata tyska, vilket underlättade för honom samt att han översatte för dem som kanske inte riktigt förstod. När eftermiddagsvisningen började var deltagarna återigen fem till antalet, men efter cirka 20 minuter hade det ökat till nio stycken. Denna grupp var lite mer ”svårhanterlig” då vissa tenderade att glida ifrån själva visningen samt

att språknivån var något lägre till skillnad från förmiddagsgruppen. Men även här fanns de som ville prata mycket – ”för då lär man sig svenska snabbare” – som en kvinna uttryckte sig.

När jag kom till museet denna hantverkstorsdag (16/2), hittade jag den pratglade herren i kaféet där han fått sig en kopp kaffe. Innan den sista deltagaren dykt upp hade klockan hunnit bli 9.45, alltså kom hon 45 minuter för sent... Vi var på väg ner till Nyvik flera gånger, men hennes bekanta väddade att vi skulle vänta eftersom hon aldrig hade varit i Nyvik. Istället nyttjade vi tiden genom att lära känna varandra och vi behövde inte – trots denna försening – stressa för att hinna bli klara med läderpungarna (något som talar för fördelarna med denna aktivitet). Aktiviteten blev uppskattad och kvarnspelet är ett bra och avslappnat avslut på hantverkspasset. På eftermiddagen rasade det in deltagare och när alla hade kommit var Nyvik fullpackat med sammanlagt 10 stycken (11 inklusive mig). Jag märkte denna gång att 10 deltagare verkligen ligger på gränsen eftersom jag anser att ”kvaliteten” på den aktivitet jag ansvarar för blir lidande med så många deltagare. Och detta främst för att jag inte har möjlighet att ägna lika mycket tid åt alla, vilket resulterar i att vissa deltagare tar mer plats än andra. Återigen frambringade kvarnspelet en mängd skratt och deltagarna var väldigt noga med att få med sig spelplanen hem (den går lätt att rita upp och som spelbrickor kan man ju använda i princip vad som helst).

2.6 Vecka 6 (kalendervecka 8)

Då usb-minnet där jag förvarade detta dokument kraschade är jag tvungen att försöka återskapa denna vecka ur minnet. Inte lätt kan jag säga och därför blir redovisningen av denna vecka något kortare än originalversionen. I denna vecka fick jag sällskap under visningsdagen av en praktikant vid namn Calle som fick insikt i mitt arbete och han förstod svårigheten med att guida de som inte är intresserade. För detta ointresse var kännetecknande för den – allt för stora – eftermiddagsgruppen på 12 personer. På grund av utrymmet i vikingautställningen är det svårt med ett sådant högt antal. Hursomhelst var denna grupp svår och ”spretig” och en man ur gruppen förklarade att det var fjärde gången han besökte Jamtli därför var han – förståeligt – inte lika exalterad som han var första gången han besökte Jamtli. Men det är bra att vissa är ärliga.

2.7 Vecka 7 (kalendervecka 9)

Denna vecka slår jag ihop visnings- och hantverkspasset mest på grund av att det inte finns så mycket nytt att berätta om. Det var ett tag sedan jag hade två grupper där verkligen alla var intresserade av någon aspekt av det vi gjorde tillsammans. Medan förmiddagsgruppen var pratglada under visningspasset (28/2) dröjde det till torsdagens hantverkspass (1/3) innan eftermiddagsgruppen ”tinade” upp. Som vanligt var det en mängd olika nationaliteter i båda grupperna och alla med intressanta bakgrunder. Idag blev vi (jag och deltagarna) återigen påmind om en av nackdelarna med att vara i Nyvik, det vill säga halkan. Det var osandat och blankis vilket resulterade i att en kvinna ramlade, men som tur var gick det bra.

2.8 Vecka 8 (kalendervecka 10)

Från och med kalendervecka 10 (början på mars) sjönk besöksintensiteten ner till två dagar per vecka (detta var förutbestämt). Detta innebar att vikingatemat hölls under två sammanhängande dagar varannan vecka med start denna vecka. Jag hade semester och nästa gång jag tar emot grupper blir vecka 12.

2.9 Vecka 9 (kalendervecka 11)

Uppehåll för vikingatemat.

2.10 Vecka 10 (kalendervecka 12)

Åter efter ett par veckors uppehåll och jag måste säga att det var en väldigt lättsam återkomst. Båda grupperna denna visningsdag (20/3) bestod av människor från många olika länder och bakgrunder, men vad de hade gemensamt var deras glada attityd och intresse för både vikingar såväl som varandra. Detta bådär gott inför hantverkspasset...

Den praktiska delen av vikingatemat skedde dagen efter den mer teoretiskt präglade visningen vilket uppskattas då det ger mer kontinuitet (som jag nämnt tidigare). Förmiddagspasset blev något ansträngande eftersom det hela tiden ramlade in mer personer (bland annat en hel familj...) och tillslut var de 11 stycken. Tror även det slogs ett rekord i att komma för sent då en manlig deltagare var nästan en och en halv timme försenad. Blir även något konfunderad därför att jag kände igen två personer som varit med tidigare. Om det beror på att de uppskattar aktiviteten eller om det är svårt för personalen på Lärcentrum att hålla koll på allihop låter jag vara osagt. Vill betona att jag inte ser det som ett problem, utan att det är kul att deltagarna vill komma tillbaka. Majoriteten av deltagarna i eftermiddagsgruppen var universitetsstudenter och om man ska nämna en negativ aspekt av att göra en läderpung är att vissa inte ser det hela som en utmaning. Det är fortfarande min övertygelse att fördelarna med att ha en relativt enkel första aktivitet överväger de negativa när man betänker att vissa deltagare använder en sax för första gången. Som tur är brukar de med ”bättre förutsättningar”, det vill säga välutbildade, tända till när jag tar fram kvarnspelet då de utmanas på ett helt annat sätt. Tycker det är något jobbigt med dem som inte kan passa tiderna. Idag fick jag lämna gruppen och avbryta diskussionen för att hämta en man som kommit för sent och inte hittade ner till Nyvik trots att han fick en karta i receptionen.

2.11 Vecka 11 (kalendervecka 13)

Uppehåll för vikingatemat.

2.12 Vecka 12 (kalendervecka 14)

Som det verkar i dagsläget blir detta den nästa sista veckan för vikingatemat och förmiddagsgruppens deltagare var fyra till antalet och samtliga visade ett stort intresse för både vikingatiden och Jamtli som museum (för åtminstone två av deltagarna var det första besöket på Jamtli). Något som var än mer sällsynt var att några valde att utnyttja möjligheten att besöka utställningarna än en gång efter det att vi fikat klart. Tror att detta hänt bara en gång tidigare och här utgör nog ointresse och tidsbrist två avgörande faktorer. Kanske skulle flera välja att stanna om personalen på Lärcentrum i god tid informerade deltagarna om denna möjlighet. Inför eftermiddagsgruppen var känslan att allt redan var skrivet, men efter denna visning kan jag säga att så inte var fallet. Anledningen till detta var att det enbart kom en kvinna till eftermiddagspasset. Nytt rekord vad gäller lägsta antal, det vill säga. Hon kom 15-20 minuter för sent och vi tog en avslappnad tur genom museet (ingen regelrätt guidning alltså, utan mest bara ”tittande”), eftersom hon inte förstod så mycket svenska. Eftersom det kändes lite tröstlöst att ”bara” guida runt en person, tog jag kontakt med Lärcentrum och kollade läget angående eftermiddagsgruppen. Tydligt skulle det komma fyra på förmiddagen (och det gjorde det) och fyra på eftermiddagen (och här kom som sagt bara en). La fram ett förslag till Malin och de andra: om det är så att antalet på grupperna ligger runt 4-5 per tillfälle (vilket det gjorde i denna vecka), skulle man ju kunna kolla med dem (Lärcentrum) om man kan slå ihop grupperna till en. I stället för två väldigt små grupper kan man

ta en lite större. För tittar man till antalet brukar de ju ligga runt 8-10 per grupp. Och så vitt jag har förstått har de ju ändå ingen skola som de missar.

Under förmiddagspasset kom det sju stycken. Hög nivå på språket vilket gör det hela mycket lättare. Hade även bjudit in kvinnan från gårdagens eftermiddagspass så att hon slapp vara ensam. Blev lyckat då en deltagare i den avancerade (3 D) gruppen fungerade som tolk. I övrigt har jag kommit in i upplägget så bra att det flyter på bra. Fick idag även hjälp av en kvinna som praktiserar på Jamtli och det märktes verkligen hur mycket lättare det går när man är två. Bra att tänka på inför en eventuell fortsättning. På eftermiddagen kom det ingen, något som inte hänt tidigare. I början av projektet samlade lärarna upp deltagarna på de lägre nivåerna – det vill säga nivå ett – på skolan och följde sedan med deltagarna, men inte den här gången. Vet inte om det påverkat eller inte.

2.13 Vecka 13 (kalendervecka 15)

Uppehåll för vikingatemat.

2.14 Vecka 14 (kalendervecka 16)

Sista veckan för mig och det finns inte mycket nytt att berätta (efter så många visningar är känslan att det mesta redan har skett...). En positiv aspekt var att grupperna var flera till antalet, men i jämförelse med den senaste tiden låg deltagarna på en lägre nivå vad gäller språket. Återigen dök det upp fyra i eftermiddagsgruppen som varit med tidigare.

2.15 Vecka 15 (kalendervecka 17)

Temat i denna vecka var kvinnans värld. Under veckorna 16-19 genomfördes även vid några tillfällen uppföljningar där vi som arbetade med projektet åkte och hälsade på deltagarna i deras klassrum. Då jag inte var med på dessa på grund av andra uppgifter, kan jag således inte redovisa för upplägg, utförande samt resultat från dessa träffar.

Bilaga 3. – Loggbok 2.

Loggbok – Gunilla Nilsson Edler

Torsdag 19/1 (Kvinnans värld, visning)

F.m 1A 11elever + Anna

Jag har ansvar, berättar ej så mycket. Visar saker istället. Lena visar ullhantering.

Promenad till Nyvik. Mkt isigt, en kvinna från Afghanistan faller!

Jag lånar ut mina två gästavar tills i morgon.

Lena och jag städar undan i Nyvik och äter lunch där.

E.m 1B 6 elever + Elisabeth

Lena ansvarar, berättar mer den här gången, visar ull och andra föremål.

Fredag 20/1 (Bakstugan)

F.m. 1A 6 elever + Anna

Jag var där kl 8, tände i ugnen och gjorde en deg på 1 l mjölk, 25 ämnen, dvs små. Lena kom med gruppen kl 9.10, De fick tvätta händerna, fick förkläden. Jag visade mjölsorterna, alla ingredienserna. Så visade jag en kavlad kaka och hur man gräddar. Visade redskapen, kavel, sop, spjolk, nagg. Sedan tog bakandet fart, bra fart.

På 45 min var alla ämnen bakade och gräddade. Mot slutet hjälptes några åt att göra fika. Alla fikar tillsammans i köket under tiden 10-1045. Före fikat hade en kvinna gjort en ny deg på 1 liter mjölk, men med enbart vetemjöl. Efter fikat bakades den degen till 25 ytterligare kakor. Därefter rengjordes kavlarna och bordsskiva.

Kl 11.30 gick vi en kort promenad till hästarna och lagårn. Även till kaninerna i Milkoland, vi mötte Bettan som kör traktor. Sedan åter till bakstugan. Var och en får bröd med sig hem.

Lena och jag äter vår mat i bakstugan.

E.m 1B 7 elever

Hämtas av Lena kl 13. Samma upplägg, men ingen promenad till djuren. Klara 15.30.

Onsdag 25/1 (Kvinnans värld)

F.m 3D 6 elever

Jag visar ensam för första gången. Unga personer som studerar. Ingen lärare medföljer. Visar både kvinnans och mannens värld – går jättebra.

Vi går mot Nyvik kl 11. Där är dörren till uthuset/toa låst. Två praktikanter hämtar vatten åt oss. Dörren till Nyvik hade frusit fast! Fick hjälp med det före kl 11. Allt gick bra.

Vi pratade om esperanto och språk.

Jag äter min lunch och går till nästa grupp i museet kl 13.

E.m 2B

Härliga kvinnor från Etiopien, Somalia, Eritrea, Elfenbenskusten och en man från Sudan.

En dansar fram med min korg på huvudet! Elisabeth, läraren, är med och fotar mycket.

Kl 14 går vi till Nyvik. En har krycka, men det går bra. Vi pratar om betyg m.m. Mannen från Sudan skriver fint!

Jag glömmer bort enkäterna!

Fredag 27 jan (Bakstugan)

Lena försover sig! Jag hämtar gruppen i museet. Lena kommer 9.45. Bägge grupperna går bra.

Fredag 3 feb (Bakstugan)

Bägge grupperna går bra.

Onsdag 15 feb (Kvinnans värld)

F.m. 2B 6 elever

Mycket trevlig och härlig grupp.

Fredag 17 feb (Bakstugan)

F.m. 2B 6 elever

Härliga gänget från i onsdags! Resul som pratar och förklarar på turkiska för Nurcan i sjal. Manal färgstark och vetgirig.

E.m. 9 elever

Lena går och hämtar ved med halva gruppen åt gången. Lite stökigt, men några går vid 3, så ok.

De fyller inte i enkäten.

Fredag 24 feb (Bakstugan)

F.m. 4 elever som är duktiga.

E.m. 5 elever, allt går bra. Håkan från museet fotograferar.

Onsdag 10 april(Kvinnans värld)

F.m. 3D+2B

Det är så intressant att möta individer med olika bakgrund och förutsättningar. Tillsammans resonerar vi om föremål, material, verktyg, redskap och tekniker som är lika över hela världen – eller olika!! Varje grupp ger mig en upplevelse!

Bilaga 4 – Elevenkät

Aktivitetet: _____

Datum: _____

Kön Kvinna
 Man

Ålder Under 25 år
25 år och äldre

Har du lärt dig något nytt idag?

Ja Skriv gärna vad du lärt dig
Nej _____

Blev du extra intresserad av något?

Ja _____ Skriv gärna vad som intresserade dig
Nej _____

Vad tyckte du om aktiviteten?
(kryssa för eller ringa in)

Jag förstod vad läraren berättade

Ja
Nej
Delvis

Jag har lärt mig nya ord idag

Ja

Nej

Innan jag kom till museet kände jag mig
(kryssa för eller ringa in)

Nu känner jag mig
(kryssa för eller ringa in)

Jag vill komma tillbaka till Jamtli på min fritid

Ja Nej

Bilaga 5 – Praktiska råd

Att tänka på vid en eventuell fortsättning av SFI-verksamhet på Jamtli

Följande punkter tar upp praktiska synpunkter och alternativa lösningar som framkommit vid uppföljnings- och utvärderingsmöten våren 2012.

- Det gick för lång tid mellan de fyra besöken och uppföljningen. Bättre vore att lägga uppföljningen i direkt anslutning till träffarna.
- Att fotografera vid besöken var bra. Dessa foton kunde användas som uppföljning och repetition i klassrummet efteråt.
- Lärarna från Lärcentrum bör delta i programmen. Om de inte deltar försvinner möjligheten till en bra uppföljning efteråt. Kanske kan ett annorlunda upplägg göras där hela gruppen kommer samtidigt och fördelar sig på olika aktiviteter.
- Vid besök i museibygnaden bör fiket ske i caféet istället för Nyvik. Det blev för långt att gå.
- Det är viktigt att ha en tydlig fotopolicy, både vad gäller media, samt intern fotografering. Gruppen måste alltid först godkänna att de blir fotograferade.
- Aktiviteterna bör vara mindre teoretiska. Besöken i utställningarna är bra, men bör ej ha formen av visning. Mer praktiskt. Ev olika program för olika nivåer. Till exempel ett basupplägg och ett mer avancerat upplägg.
- Som förberedelse kan man göra ordlistor inför besöken med ca 20 basord som kommer att bli centrala.
- Att deltagare kommer för sent är en återkommande problematik vid de fall då ledaren är ensam och måste avbryta för att gå och hämta den som är sen. Detta undviks om en lärare från Lärcentrum alltid medföljer.
- Viktigt att erbjuda deltagarna möjlighet att stanna i utställningarna även efter avslutat program. Möjligen i form av biljetter, men att säga till i receptionen fungerar också bra.
- Många deltagare är ovan att gå på isiga vägar. Viktigt med sandning och eventuellt utlån av "gästavar".

- Idealiskt deltagarantal på praktiska pass ligger på ca 7-8 st. Börjar de bli uppåt 10 st behövs kompletterande aktiviteter samt att man då måste vara fler ledare.
- I den mån det är möjligt bör de två teman som hänger ihop (tex vikingavisning + vikingatid praktiskt) genomföras i anslutning till varandra. Då är det lättare att från den ena dagen till den andra referera till sådant som t ex sagts dagen före.
- Vid de praktiska passen (inte minst vid bakningen!) behövs minst två personer som ledare för att hinna handleda. Kanske kan Gynnarna assistera om vi behöver ”fler händer”?
- Förslag på nya teman:
 - Konst/skapande i ateljén
 - Hantverk av olika slag
 - Textilt hantverk
 - Djuren
 - Mat
 - Ost och smör